

פרק ה' מ'

ויקח יוסף וגיר את אפרים בימינו משמאל ישראל זאת מנשה בשמאל מימנו ישראל (נה, ג). וברש"י: הבא לכראה חברו ימינו נגדי שמאל הבן

וכיוון שהבן הבכור מזמין לברכה. והלן: וירא יוסף וגוי וירע בעיניו וגוי כי זה הבכור שים ימינו על ראשו, וממן אמר אביך ויאמר יעקב ידעתני בני יתפמי וגוי, ובאמת יש כאן שאלה. כי מה היה תשובה של יעקב ידעתני בני יתפמי, הלא זה הוא אשר הרע לו ל يوسف, כי אחורי שמנשה הוא הבכור, והבכור הוא הבהיר לחתת מימונו לברכה, ועל כן רצתה שיברך את מנשה על ימינו, ומה יתן לו תשובה דעתני בני יתפמי.

מהה תרא כי לא כדי שרגיל אצלנו שחולכים אצל "איש צויק" לבקש ממנו "ברכה", מונשב כי האיש צדיק חזאי יש לו "קופפה" מלאה ברכות, וمبקש הוא ממו שיתנו לו אתם מהם. לא כן הוא הדבר, גם לברכות יש מהלך ונדר, רק זה הולך תමוחא לזאת הברכה רק אלו תברכה תניג, אבל בשום אופן לא ישיגנה וה שאינו ראוי לה, ולא תחול על זה שאינו מותאם לה. (ועיין דבריהם א' אמר קג).

החות וציל התי רגיל להסביר לפאים אצל לבקש ברכות: מרת דארהה!
๖) מה רבבו הברכות לומדר פרק אחד במשניות ומה אמרם אצלינו וראי כי החיה וציל לא היה חיו מונע טוב מבעלין, אלא הבקרות שלו היה עלייהם על סברם כי ברכת מאיש צדיק תפעול יותר מלימוד התורה, והרי היא הלא מקור הברכה, ברכות לא נמצאות ב"קופפהות" של צדיקים להקלם לכל הבא אחריהם, לברכות צדיקים להיות מותאמים לה, וכי הוא זה הידוע את הסדר והמהלך

ן של ברכה?
הנה אחרי שבסדר האובליה צריך להיות כי הבכור יהיה מזמין לברכה, הנה לא שייך להפקיד בזה, כי מצד סוד הברכה לא תבוא בדרכיס אחרים, ויזוף שסביר כי מנשה הוא הבכור, הוא הקדום והוא המזמין לברכה, הגה ודאי הרע לו על המעשה, ולא משומ כדי להחשיב את הבכור, ושלא تحت את העציד לפני הבכור ממנה, אלא משומ שולדעתו לא תחול הברכה בשום אופן על בני עכשי
๗) אחרי כי הופרע סורה ובוטל מלוכה, וע"כ בישק שם ימינו על ראש, וברכם מראש עוד פעם, ומיין היא שבאה תשובה של יעקב כי לא טעה בולם, אלא ידע היטב כי מנשה הוא הבכור, וגם צע הדיבר משלך הרכות, אלם בכונה וזהו אשר מקדים את הקסן לפני הגדול, כי אם גם הקטן יגדל על האגדל, ויש לטעה ולזרות את אפרים לפני מנשה, וא"כ לא טעה כלום במחלך הרכות, וכמו שעהה לדגילים גם בחינות הנשיאות, וכן היה סדרת לעתיד, כן יברך ישראל לאמר ישמיד אלתית כאפרים וכמנשה. (ועיין רמב"ן כאן פסוק י').

מנשה ואפרים כסמל ודוגמא לילדים מחוננים

ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל
לאמר ישמד אלקים כאפרים וכמנשה
(נה, ג)

(2)

הנין
אליהו

וירש וש"י, בך יברך ישראל הינו הבא לברך את בניו יברכם בברכה זו
ישמד אלקים כאפרים וכמנשה. ורביבם תמהו מדווע בחר לו יעקב את אפרים
ומנשה שכל אב יברך את בניו שיזכו להיות כמותם, מה הדבר המזוהד שראה
בhem ולא ראה בבניו הצדיקים.

וראייתי במפרשים ב' תירושים זהה: א. שיעקב אבינו עמד והתבונן מה
גורם שאחיו של יוסף שנאו אותו ונסתלקה ממנו השכינה כ"ב שנים והיה
שרוי בצער עצום כל אותן שנים ולא יכול להתנתק ויתגלל למצרים, הרי
כל זה נבע בגל הקנאה שלטוה בבניו כדכתיב "זוקנו בו אחיו ושנאנו אותו
ולא יכולו לדברו לשלוום", והנה עתה עומדים לפניו בני יוסף מנשה הבכור
ואפרים הקטן, בוזאי שמן הרاوي היה שיעקב אבינו יקדים את מנשה לכל
דבר, וכמו שעשה יוסף שלקה את אפרים בימיינו משמאל ישראל ואת מנשה
בשמאלו מימין אבינו, יוסף נזהר מכבודו של מנשה הבכור ודואג ששות פגיעה
לא תהיה למנשה הבכור.

/ אכן יעקב אבינו שיכל ידיו ושם את יד ימינו החשובה יותר על ראש הצעיר אפרים ואת שמאלו הפחות חשובה על ראש מנשה הבכור, נתאר לנו באותו רגע איזה פגעה עצומה צריך להרגיש מנשה הבכור, שהרי אפלו יוסף נבהל ממנה וניסה להטוט יד אביו, עד שאמר לו יעקב "ידעתי בני ידעתם גם הוא יהיה لكم וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרע יהיה מלא הגויים". יעקב מוסר מסר ליוסף הצדיק שהוא יודע מהכל ובכוננה תחילת הוא משכל ידיו, בהשמע דברים שכאלו כל אדם היה נפגע קשות ומקנא באחיו הקטן, אולם יעקב אבינו רואה ברוח קודשו שמנשה לא مكان באחיו, וכן אפרים הקטן לא מתרבך על אחיו הגדול שניהם מתנהגים כבעלי מידות טופיגים, גודלות כזו לא זכה יעקב אבינו לדאות בבניו.

11 משום כך אמר יעקב "בן יברך ישראל" שככל אבא יברך את בניו בברכה ישמן אלוקים כאפרים ומנשה", וזכה לראות בבניו גודלות במידות לא קנאה לא שנאה ולא גאות המוצאים את האדם מן העולם.

והפירוש השני הוא, יעקב אבינו בראותו את מנשה ואפרים הנמצאים בארץ מצרים לבדם ארץ שמלהה כישופים מלאה בזימה ומלאה בטומאה, עם כל זאת מנשה ואפרים לא מושפעים כלל מהסובב אותם ועובדים את הקב"ה במסירות נפש עצומה ללא כח וסрак, באמיתיות גודלה בקדושה ובטהרה, מבנים כאלה יעקב אבינו מהתפעל.

12 אמנם גם בניו של יעקב אבינו זכו למעלות ובות קדושים וטהורים שבטי יה, אכן מהם אין כל כך מה להתפעל כי היו כל הזמן תחת איהו של אביהם יעקב הצדיק, שככל רגע היה מנהה אותם ומדריכם ומלמד אותם לגדול בתורה ויראה, בכך אין זה פלא שיגדלו כן.

לא בן מנשה ואפרים הנמצאים בארץ זהה מלאה טומאה וגילולים ועם זאת נשארים בצדקתם ולא מושפעים ממחשבה כלל, זה אמר יעקב אבינו בך יברך ישראל "ישמן אלקים כאפרים ומנשה" שככל אבא יזכה לראות את בניו צדיקים ולא מושפעים ממחשבה הסובבת אותם.

הקבצו ושמטו בני יעקב ושמטו אל יעקב אביהם (עמ' 3)

1 בפסחים נ"ז, ה' מitem להצטטש למורי צמע | 2 פ"ז פון קאנץ סל' המלומדים ולכך צי' לדס פסחים נ"ז, ה' מitem להצטטש למורי צמע | 3 קרולן יעקב ענס ברוך סס. למורי רנן טיל נעדין נטלתוoso נל' למורי מטה רניינו, נל' למורי טלי יעקב סטקיינו ציסו הולמים לוועו צחאלה. הרוי מעוחר נגמ' לענק | 4 אומל רנן טס קאול רס, וויק דלנו. למוכנש קנטון גנטה פטני דנטה נל' למורי. הולס ו"ל גילקונע כהן וכפ' ווילמן רמו מליל"ס סטמיטן הוול צלמייה סרוך סס. ויקוד עפי"ם דהימלט סס גילקונט לכאענלה מסס נמרוס צמע | 5 מלילci הצערת מילקון רנן טס וויליאו לייסרולן ולמהס לן למורים הומנו נפלסקיין מליל'ס למיה"ד להאל צגנג תכסיט מתוך פטניין סל מלך ווילר למברטו מל' מקקטע נס נפלטסיה הול' צמן נימקן, הול' צויס"כ סטן נקיטס כתמלומדים צן | 6 למפק ולכך חמל יהט טמי' רנן בקרולן למורדים היווע צפראטס. כי דקאנטה סל נרין

(4)

כער
33/2

(2)

| יהו צמי רגד בקוק ליט טהף מס גנוב פלוי |
 טהף פסיל נל' מגנו טמגנעל פדר ע"ז |
 למילכת יהו צמי רגד. וטגה זה כי רק ביעקב |
 געגומע טהום קמליגס יהו צמי רגד לאקיין |
 בגו"ר, הצע טה מפפלין גלאון בקוקס |
 זע דלון מלחי פערם מלילין נלען צוקי בטנטום צל |
 ווּומריס נרונן צס גטפערן כיען צוקי בטנטום צל |
 צוקי צוקו טהם פלהם. ולפיך מלמיעקן מהן סטטוליכיס.

צוקי צוקו טהם פלהם. ולפיך מלמיעקן מהן סטטוליכיס.

ויט שכמו לשבול (ויט. טו)

ובריש"י ויט שכמו לשבול – על תורה.

בעל ה"חפץ חיים" הקשה והרי התורה מתוקה היא מדבר ועונג הוא
ללמדה ולמה כתבה התורה: "ויז שכמו לשבול!"

והסביר זאת **ה"חפץ חיים"** על פי משל לעשיר גדול, אשר היה סוחר
באבני טובות ומרגליות. שמע הסוחר שבמדינת אפריקה יש מחצבים
גדולים של אבני טובות, חשב הסוחר שהרי אם יצילח לקנות שם
אבני טובות ומרגליות בזול, יוכל אחר כך למוכרם, וירושיה הרבה מעסיק
זה. הכנין הסוחר את כל צרכיו הנסיעה,לקח עמו שלושת אלפיים רובל כדי
לקנות אבני טובות, ועוד ארבע מאות רובל להוצאות הנסיעה בנוחות,
כיאה לסוחר כמותו.

כאשר הגיע לאפריקה, קנה הסוחר אבני טובות בכל הכסף שהביא
עםו – שלושת אלפי רובל, ופנה לשוב לבתו. אך סיים לקנות את האבני
הטובות והנה פונה אליו אדם נוסף "אולי מעוניין אתה באבני טובות
שייש לי למכור, אבני שאין כמותן, והמהיר ממש בזול!" הצעתך אמן,
מש מהמה אותה, אולם לא נותר כסף בארכני אלא כדי לשוב לבתי
 בלבד. אני מבקש מך אך להציג ולראות את סחוותי אשר אין כמותה
 בכל המדינה ואם אין אפשרותך לקבל תקנה. הסוחר שלא יכול שלא
 להיעתר לבקשתו של האיש, הסכים וילך לראות את סחוותנו. התפעלותו
 של הסוחר לא ידעה גבול, הן באמת סחוורתך יפה مثل כל בני המדינה,
 אבל לצערי הרבה, לא נותר מכספי מאומה ואין אחזר לבתי.

בלילה גמלה בליבו של הסוחר ההחלטה. את האבני הללו אני חייב
 לקנות והרי נותרו לו ארבע מאות רובל שייעודתי לשם הוצאות הנסיעה.

נכון, שהם מספיקים עבור הוצאות הדורך והמלון, אבל באמת הרי אוכל
 להסתפק במילון פחות מפואר ובארוחות מצומצמות יותר הרי הדרך היא
 זמנית והסחרה שモוצעת לי עתה היא הזדמנות שלא תחזר.

קנה הסוחר את האבני, יצא לדרכ. בכל מקום שאליו הגיע, לא ישן
 כאחד הסוחרים הגדולים, אלא כאחד העניים – בחוץ על התבנן. באחת
 מחניותיו פגש בו יידין, אף הוא סוחר עשיר. ושאלו מה קרה לך יידין,
 מהה חייבו, וכי ירצה מנכסיך?

מספר לו הסוחר את כל העניין. שמע יידין את הסיפור אולם הוסיף
 ושאל: הרי מכיר אני אותך, רגיל אתה לתנאי נוחות, האין אתה סובל
 ג מתנאי מסע אלה? אמן סובל אני, ענה הסוחר, אולם בכל פעם פותח
 אני את קופסת האבני ושמחה גדולה ממלאה את ליבי, מתנחים אני
 באבני היפות שקנית, ולא קשים עלי תנאי המסע.

(9)

• ככז
 • ימוך

(6)

6

(6)

7

8

9

(3)

בן הוא גם הנמשל, האדם יורד לעולם הזה על מנת לקיים כל ימי מצוות ומעשים טובים, ואם לפעמים מרגיש הוא בנפשו רצון להנות בעולם הזה מכל הטוב המדומה שהוא, מיד מסתכל הוא בשכר המוגבטה לו לעתיד לבוא, ולבעו מתמלא שמחה! זהו פירוש הפסוק: "וַיֹּאמֶר שָׁכְמוּ לִסְבּוֹל".

ט' ינואר

אִתָּה אַנְגָּלֵל (ככ), הַיְשָׁה כְּפָלֶס וְכֵן יַקְלָמֶת
לְבָה (מַכְדָּר לְבָה), נַחֲזָה שְׁכָפֶר לְבָה
כְּמָלֵה וְסִיחָה לְבָה יַעֲשָׂה סְכָמוֹת מַדְבָּר, צָרִים
נַעֲלֵיכָה כְּפָרָה וּפְלִיהָה. וְכָטָבִיס ר' עַקְיָלָה מַגְשִׁיעַ
הַלְּבָן מַפּוֹקָה וְהַקְּרָבָה, וְמַה מַיִּינָה סְנָמְכוֹן
לְעַלְוָת צִידָה בְּמַרְטָבָה, וְעַלְוָת צִידָה בְּמַרְטָבָה,
עַוְן כְּפָרָה וּפְלִיהָה, סְמָמְכוֹן לְעַלְוָת צִידָה
בְּמַרְטָבָה, וְעַלְוָת צִידָה בְּמַרְטָבָה פָּלָמָת כְּמָה
וְכָמָה. (ט) גַּמְלָא כְּבָשָׂר.

וְכֹמֶה. (ט) עַל־בָּאָה.

יעזין נספֶר בֵּית שְׁמוֹאֵל אַחֲרוֹן
(פִּיכָּמֶת מִמֶּנּוּ דֵי' וַיַּמַּךְ), סְכִינָה נְסָסֶר גָּזֶר
דָּקְוָדָשׁ (נְכִיר פָּה י), מְלֻזָּע דָּקוּמָל כ' עַקְיָצָל
קִרְבָּה צָוָה, וְכַמְגָן, דָּמְטִילָר בְּזֹזָה"ק (וּזְהִיא
יֹם קָטָן) זֶבֶדָאָר"ז ז"ל (צָעֵר מְלָמָדִי רַפְכָּי סָסָר),
דְּעַסְתָּה סְרוּנִי מְלָכָם ס"ז גָּלְגָל עַדְרָת
סְבִנְמִיס שְׂמַכְיוֹ לֹמֶד יוֹקָף, וַיַּסְפֵּר מִמֶּרְךָ
מְחַץ חַטְמָתָם עַל רַעַשׁ הַלְּקִים הַצָּבָה לְעִזָּה,
וְלֹסֶן קָנוֹן חַטְמָלָקָה בְּיוֹן כִּינְמָכוֹן נְכָסֶר מִזְרָח
וְעַלְלָה נְדוּ נְסָר טֶלֶסְיִי, וְר' עַקְיָצָל מְנוּמָר
חַבְבָּה גָּלְגָל סְמִיעָן י', וְלֹאֵן כָּוֹן ל' יְסִירָן
שְׁגַדְולָה יְחִידָה מְנוּמָס, נְפִי סְמִיעָן גָּנוּמָה
דְּקָרָה, וְעַלְלָה כ' עַקְיָצָל דִּיקָה נְסָסֶר
לְמִקְרָאָה וְסִיחָה נְכוֹה, דְּגַיְין לְקַבְלָה יְכָרָעָן
גְּדִילָהשָׁה מְנִין חַטָּמָה מְכִילָה יוֹקָף עַל"ז
לְסָסָמָקָה י'

(10) Raw

פרק י' פך אליהם אחים ותעלתם את עצמותי מכאן - God will surely remember you, and you shall take up my bones out of here. The viceroy of Egypt, the ruler who by his smallest gesture had the power to judge his brothers for life or death, before whom the brothers begged for their own lives as they pledged eternal subjugation to him, now makes an amazing request. The all-powerful Joseph was utterly powerless to accomplish the one objective that mattered most: to assume his place among the tribes of Israel, to have his name etched beside that of his brothers on the breast-plate of the Kohen Gadol. To achieve this goal, Joseph had to be buried in the Land of Israel.

שמה קברו את אברם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק
וזאת רבקה אשתו ושם קברתי את לאה (מט'א)

והקשוי ילד יניך וחכמך, למה לא נזכר ג'כ' דשם נקבעו אדם וחותם רהלה פרש"י ולכן נקרא קריית ארבע דשמה נקבעו ד' זוגות, וא"כ אדם וחותם הוא חלק מהחשבון במערת המכפלה, ולמה לא גמנה באן. ולכארה י"א העורה חריפה. והשבתי לו, דכאן המذוכר הוא על חורת יעקב צל בקשו של ושכתי עם אבותיהם, דיש הידור מיוחד בקבורה בקדמי אבותיהם, וא"כ זה שירך על אבותיהם, יצחק, ויעקב אבל אדם וחותם לא שיין עליהם יהוס של אבותיהם, דהם היו אם כל חי והכל בני אדם וחותם, ומ"מ נקבעו במערת המכפלה דהם יצור בפיו של הקב"ה זוקקים למיקום קדוש כות, אבל מ"מ א"ג נכננו לכלול ושכתי עם אבותיהם, וכייל.

סימן 638 (10)

וישבע יוסף את בני ישראל (ב, כה)

/ מפני מה השביע את בני ישראל, ולא את בניו. מבאר המשך חכמה כי ידע שעתידים לירוש בחלקם מעבר לירדן, וירציו לקבשו בחלקם, ולא יעבورو את הירדן. לכן ציווה לבני ישראל שיקברוו בארץ ישראל, וכן הות, שקברוו בשכם כמו שכחוב בפסוק זאת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצריים קבورو בשכם' (יהושע כ, לב).

במושב זקנים מתרץ לפי המבוואר בחז"ל (סיטה יג, ב), שאמר לאחינו מקום שלקחתם אותו, לשם החיזורוני. משכט לקחתם אותו לשכם החיזורוני, וכן עשו כמו"ש בפסוק הנ"ל. וכן נאמר בפס' ב"מ (ט, ב) הגובב טלה מן העדר ובר' למקום שנגב יתנויר.

ו- במניג מישדים (פ' בשלח) מובה, שהמניג אמר לבית יוסף, מפני שיטען צפה ברוח הקודש שעמידים בני אפרים לעצם קודם החק, ויהרגום אנשי גת, לכך לא רצה שבינו יקחווה עמו. (ומבואר שם דלכון נכפל 'השבע השביעי' פקדו יפקודו לromo להם שלא יעלתו בפעם הראשונה שייעאו, אלא בזמן השני שכולם יצאו ויגאלו).

(12) PC

The Biblical commentators ask why Joseph did not simply assign his two sons, Manasseh and Ephraim, the task of his interment. The answer is that Joseph was not only concerned about his final resting place, but about his very legacy. He was torn from his family, estranged in Egyptian exile for so long that he required a spiritual realignment with the rest of the Children of Israel.

To accomplish this realignment, Joseph had to repair the breach in the relationship with his brothers, a relationship that had been strained since childhood. He somehow had to inculcate love and respect where previously there had been distrust and fear. His legacy had to be redefined and redeemed, with acknowledgement by his brothers and their descendants of his pivotal role in the continuity of the Jewish nation.

There is a subtle double meaning in Joseph's request. *וְיִקַּח אֶת-בָּנָי*, And you shall take up my bones: the removal of my remains from Egypt should "elevate" my standing from estrangement to an integral constituent of the tribes of Israel.

In this way the antithesis of Joseph's dream came to pass. Joseph figuratively prostrated himself before his own brothers as he begged them to fulfill his dying request. He was now utterly dependent on his brothers to attain his own redemption.

On the night when the Jews were ready for their triumphant exodus from Egypt, the Midrash relates that Moses delayed their departure as he searched for Joseph's coffin (*Shemos Rabbah* 20:19). In this way, Moses acknowledged the importance of Joseph and his spiritual mission as the paragon of Jewish commitment in exile. Joseph had demonstrated that one could identify as a Jew and act in accordance with Jewish precepts, both in poverty as a slave and in royal grandeur as the ruler of Egypt. Without his example as a precedent, Jews could not have endured the centuries of enslavement in Egypt.

And why was Moses so dedicated to this task? The commentators suggest this was because he was a grandson of Levi, Joseph's greatest antagonist: *Simeon and Levi are brothers; instruments of violence are their weapons* (49:5). Levi was among the greatest of scoffers as Joseph recounted his dreams. But through his great descendant Moses, Levi vicariously acknowledged his mistake. The Talmud (*Sotah* 20b) comments on the phrase in Exodus (13:19): *And he [Moses] took Joseph's bones with him—with him in his abode*. Moses not only physically carried Joseph's coffin, but internalized Joseph's legacy. Moses acknowledged that the entire nation owed their everlasting gratitude to Joseph, not only for their physical well-being—a gratitude that was already expressed, as foretold in the first dream—but also, and perhaps mainly, for his spiritual leadership and example as represented in his second dream.

This belated recognition constituted the complete fulfillment of the sun, the moon, and eleven stars were prostrating themselves to me (37:9). Could there be a more beautiful example of such obedience than Moses carrying Joseph's coffin on his shoulders? Joseph's spiritual mission on earth was now validated, his second dream fulfilled in its entirety. (*Dorashot Harav*, pp. 61-63)

(15)